

Кучерявый В.А., Дудын Р.Б., Левусь Т.М., Мельничук С.М. Принципы реконструкции и ландшафтного обустройства парка культуры и отдыха им. М. Чекмана в Хмельнице

Рассмотрено современное состояние насаждений парка, его видовое разнообразие и проблемы планировочной структуры. Отображены результаты ландшафтной таксации и характеристика ландшафтных выделов. На основе разработанного функционального зонирования предложены мероприятия по реконструкции насаждений, созданию новых планировочных элементов и благоустройству территории.

Ключевые слова: парк культуры и отдыха, насаждения, видовой состав, функциональное зонирование, реконструкция.

Kucheryavy V.P., Dudyn R.B., Levus T.M., Melnychuk S.M. The principles of reconstruction and landscape improvement of M. Chekman recreation park in Khmelnytsky

The current status of park vegetation, species diversity and problems of planning structure are examined. The results of landscape inventory are determined and landscapes are describe. On the basis of functional zoning of reconstruction proposed plantings, new planning elements and landscaping.

Keywords: recreation park, planting, species composition, functional zoning reconstruction.

**УДК 712.253(477.53) Проф. Н.О. Олексійченко, д-р с.-г. наук;
доц. Н.В. Гатальська, канд. с.-г. наук; магістрант М.О. Гричук¹ –
НУ біоресурсів і природокористування України, м. Київ**

**ХАРАКТЕРИСТИКА MEMОРІАЛЬНИХ ПАРКІВ
ВОЄННОЇ ТЕМАТИКИ КИЄВА**

На основі ретроспективного аналізу формування меморіальних комплексів, територічних узагальнень та врахування нормативної бази щодо організації меморіальних парків надано характеристику меморіальних парків за основними класифікаційними ознаками садово-паркових об'єктів: містобудівельними, стилізованими, ландшафтно-композиційними характеристиками, історичною та дендрологічною цінністю.

Ключові слова: меморіальний парк, композиційно-просторова структура, класифікація, функціональне зонування.

Меморіальний парк є об'єктом ландшафтно-архітектури, що поєднує в собі будь-які твори образотворчого мистецтва і архітектури, які створені в пам'ять про окремих осіб та історичні події, і вписані в структуру міського парку [1]. За тематичним навантаженням меморіальні парки поділяють на парки, що створені на честь видатних діячів народу; парки, присвячені знаменним історичним подіям; парки змішаного типу [2]. Меморіали, присвячені знаменним подіям або видатним діячам, супроводжують людство упродовж всієї історії його існування. Особливих рис мистецтво формування меморіального ансамблю набуло на початку ХХ ст., що пов'язано зі значною кількістю трагічних подій, які випали на долю людства у минулому столітті, зокрема Першої та Другої світових воєн. Саме тому серед тематичних напрямків створення таких парків переважають парки воєнної тематики. Найбільш яскравими прикладами світового досвіду створення парків, присвя-

чених воєнним подіям, є пам'ятник Битві народів у меморіальному парку в м. Лейпціг та меморіальне кладовище Трептов-парк у Німеччині, Марсове поле та меморіально-парковий комплекс героїв Першої світової війни, парк Перемоги у Москві в Росії та інші [3]. Основними формами увічнення пам'яті стали обеліски, стели, скульптури, пам'ятні дошки, Вічний вогонь.

Незважаючи на те, що минуло понад 60 років з часу закінчення Другої Світової війни у світі продовжують створювати меморіальні комплекси, присвячені цим подіям. Так, наприклад, меморіал Холокосту – пам'ятник загиблим євреям у Берліні; меморіальний парк Рожевого трикутника в Сан-Франциско – створений в пам'ять про представників нетрадиційної орієнтації, які були закатовані в концтаборах Німеччини [4]. В Україні також були створені і створюються меморіальні комплекси і парки, зокрема, парки Перемоги в Одесі, Полтаві, Запоріжжі та в інших великих містах нашої держави; Пагорб Слави у Львові; державний історико-культурний заповідник Поле Полтавської битви, парк Слави в Тернополі, меморіальний парк Красне поле в м. Хуст. Проте, найбільш відомі розташовані у столиці, де нині налічується 21 парк, який виконує тією чи іншою мірою меморіальні функції: парки, присвячені культурним та державним діячам (ім. Островського, ім. Шевченка, ім. Пушкіна, парк ім. Рильського, Володимирська гірка), Дружби народів (Киото, Дружби народів, Інтернаціональний), ювілейним подіям (1500-річчя м. Києва, Борців за свободу та незалежність України (10-річчя незалежності України); парки, розташовані на місці поховань (Аскольдова могила, Бабин Яр). Однак значну частку серед них займають парки воєнної тематики (Віщої Слави, Моряків, Тарашанець, Перемога та ін.). Половина меморіальних парків присвячена подіям Другої світової війни, тобто категорія парків воєнної тематики є найчисельнішою. Окрім того, значна частина поліфункціональних парків має в своїй структурі меморіальні об'єкти. Відповідно, актуальним є дослідження особливостей композиційно-просторової організації та засобів вираження ідейного навантаження цих об'єктів для формування напрямів їх відновлення.

Мета дослідження – аналіз особливостей композиційно-просторової організації меморіальних парків воєнної тематики м. Києва.

Матеріали і методика досліджень. Об'єктами дослідження стали парки Бабин Яр, Вічної Слави, ім. Ф. Пушиної, ім. Потапова, Моряків, "Тарашанець", ім. Воїнів-інтернаціоналістів, Перемога, Партизанської Слави, Печерський парк, які знаходяться в м. Києві. Історичні дані щодо формування та розвитку садово-паркових об'єктів одержано на основі опрацювання літературних джерел, архівних матеріалів, а також власних маршрутних обстежень, в ході яких також проводили інвентаризацію насаджень. За результатами польових та літературних даних проводили класифікацію парків за містобудівельними особливостями, стилістичними та ландшафтно-композиційними ознаками, особливостями видового складу насаджень [5, 6].

Результати досліджень. Категорія меморіальних парків, які присвячені воєнним подіям, є найчисленнішою з поміж інших, однак лише окремі повною мірою відповідають покладеним на них функціям. Для визначення причин невідповідності ідейного навантаження, функціонального призначен-

¹ Наук. керівник: проф. Н.О. Олексійченко, д-р с.-г. наук

ня та організації території меморіального парку загалом було проведено аналіз та надано характеристику дослідних об'єктів за основними класифікаційними ознаками. Зокрема, аналізуючи час створення дослідних об'єктів, варто зазначити, що більшість з них закладені в радянський період: 50-60 ті рр. – XX ст. – Вічної Слави (1957 р.), Бабин Яр (50- ті рр.), Моряків (1967 р.); 70-80 ті рр. – Тарашанець (1973 р.), Партизанської Слави (1970 р.), Перемога (1975 р.), парк ім. Потапова та ім. Ф. Пушиної (1975 р.), Печерський парк (1981 р.). У пострадянський період було створено парк ім. Воїнів-інтернаціоналістів (1992 р.). Отже, найактивніший розвиток меморіальних парків воєнної тематики м. Києва відбувався у період 70-80 рр. XX ст., що стало передумовою до формування типових ознак організації їх об'ємно-просторової композиції. До об'єктів природно-заповідного фонду м. Києва належать два з досліджених парків: Парк Вічної Слави (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення) та парк Партизанської Слави (входить до складу одноіменного регіонального ландшафтного парку). Окрім того, в парку Перемога знаходиться ботанічна пам'ятка природи "Група дерев бука лісового" [8]. Варто зауважити, що, згідно з Рішенням Київської міської ради X сесії IV скликання N 806/3381 від 19.07.2005 "Про затвердження Програми розвитку зеленої зони м. Києва до 2010 р. та концепції формування зелених насаджень в центральній частині міста", розроблено пропозиції щодо надання до 2020 р. статусу парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва державного значення паркам Вічної Слави та Печерському; місцевого значення – паркам культури і відпочинку Перемога та Партизанської Слави [9].

Площа більшості парків воєнної тематики відносно невелика, варіює в межах від 1,64 (парк Моряків) до 6,45 га (парк ім. Воїнів-інтернаціоналістів), що, відповідно, дає підстави віднести їх до категорії малих. Однак є і великі парки, наприклад, Партизанської Слави (115 га) та Перемога (66,6 га). Більшість дослідних об'єктів розташовані на рівнинних територіях, зокрема парки Тарашанець, Партизанської Слави, Моряків, Перемога, парки ім. Воїнів-інтернаціоналістів, ім. Потапова, ім. Ф. Пушиної. На схилах р. Дніпро є парк Вічна Слава і Печерський парк і лише Бабин Яр – на яружно-балковій території.

За результатами аналізу функціональних особливостей дослідних об'єктів визначено, що парк Перемога та Парк Партизанської Слави виконують функції парків культури і відпочинку, хоча на час їх закладання вони були присвячені воєнним подіям, що підтверджує порівняльний аналіз розподілу площ їх функціональних зон з нормативними показниками (табл.). Варто звернути увагу також на парки, які містять значні за площею (навіть порівняно з нормативними показниками) меморіальні зони – це парк Вічної Слави, Бабин Яр та Печерський парк. Окрім того, майже у всіх парках відсутня культурно-інформаційна зона, а дитяча, фізкультурно-оздоровча та господарська становлять незначну частку від їх загальної площі. Найменш відповідає рекомендованому розподілу функціональних зон територія парків ім. Ф. Пушиної, Тарашанець та ім. Потапова. На території останнього взагалі відсутня меморіальна зона, пов'язана з М. Потаповим (генерал-майором танкових військ і командувачем 5-ю армією Південно-Західного фронту).

Табл. Співвідношення функціональних зон меморіальних парків воєнної тематики м. Києва, %

Назва парку	Назва функціональної зони					
	меморіальна	тихого відпочинку	культурно-інформаційна	фізкультурно-оздоровча	дитяча	господарська
Рекомендоване співвідношення зон	20-25	50-55	4-5	10-15	5-7	1-3
Бабин Яр	71	26	-	1	1	2
Вічної Слави	60	37	0,7	-	1,3	1
ім. Ф. Пушиної	0,2	99,5	-	-	0,3	-
ім. Потапова	-	97,2	-	1	1,2	0,6
Моряків	9	87,2	-	3,5	-	0,3
Тарашанець	5	95	-	-	-	-
ім. Воїнів-інтернаціоналістів	5,4	71,4	0,4	17,5	4	1,3
Печерський парк	27	70,9	3	-	-	0,1
Парки культури і відпочинку						
Парк Перемога	7	86	-	2	3,5	1,5
Парк Партизанської Слави	0,4	88,9	0,3	6	3	1,4

Характеризуючи архітектурно-планувальне рішення територій дослідних об'єктів доцільно звернути увагу на те, що близько 40 % з них створені з використанням регулярного прийому планування, однак мають різну композиційно-планувальну структуру. Насамперед це зумовлено містобудівельними умовами та топографічними особливостями території. Зокрема, панорамна композиційна побудова характерна для Печерського парку та парку Вічної Слави, центрична спостерігається у парку ім. Ф. Пушиної, Тарашанець, глибинна характерна для "Партизанської Слави", осьова для Перемога, ім. Потапова, Моряків, Бабин Яр, променева характерна для парку ім. Воїнів-інтернаціоналістів. Отже, найбільш поширеною композиційно-планувальною структурою є осьова, що може бути зумовлено видовженими формами ділянок, які були відведені для створення парків та регулярним прийомом планування.

Насадження є одним з основних елементів об'ємно-просторової структури садово-паркових об'єктів різного функціонального призначення, а в меморіальних парках, поряд з іншими, можуть виступати як засоби вираження тематичного навантаження. З огляду на це ми провели інвентаризацію насаджень дослідних об'єктів та проаналізували особливості їх формування. Відповідно, за результатами визначення видового та формового різноманіття насаджень меморіальних парків м. Києва, було проведено розподіл парків за складом насаджень (рис. 1).

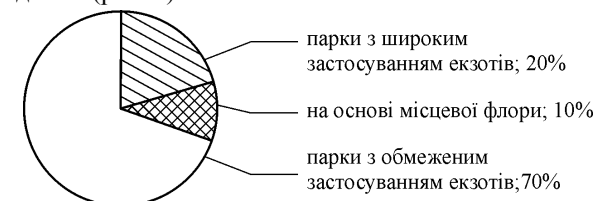

Рис. 1. Розподіл меморіальних парків воєнної тематики за складом насаджень

Отже, парк Партизанської Слави, створений на основі місцевої флори; до парків з обмеженим застосуванням екзотів віднесені Тарашанець, ім. Ф. Пушиної, ім. Потапова, Бабин Яр, ім. Воїнів-інтернаціоналістів, Печерський парк, Моряків; парки з широким застосуванням екзотів – Перемога, Вічної Слави (рис. 2). Загалом в озелененні паркових територій досліджуваних об'єктів застосовують 129 видів та 41 культивар деревних рослин. Серед видового складу деревних рослин загальна кількість інтродукованих видів становить 74 види, тобто 57 % від загальної кількості таксонів.

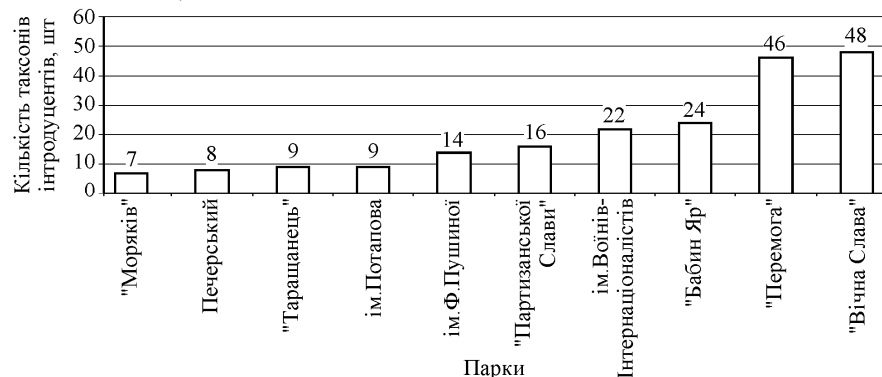

Рис. 2. Кількісна структура таксонів в насадженнях меморіальних парків м. Києва воєнної тематики

На основі ретроспективного аналізу формування меморіальних комплексів, теоретичних узагальнень та врахування нормативної бази щодо організації меморіальних парків проведено розподіл меморіальних парків за основними ознаками садово-паркових об'єктів та виявлено загальні тенденції в розвитку меморіальних парків воєнної тематики в м. Києві. Зокрема, найбільша кількість парків воєнної тематики розташована у Дарницькому районі м. Києва, а найактивніший їх розвиток відбувався у 70-80 рр. Співвідношення функціональних зон наближені до нормативних у парках Вічної Слави, Бабин Яр та Печерський. Більшість досліджуваних парків створені з використанням регулярного прийому планування, а в їх планувальній структурі переважає осьова композиційна побудова. В озелененні досліджуваних парків широко застосовують інтродуковані види деревних рослин.

Література

1. Постановление Правительства Москвы от 16 декабря 2008 г., № 1160-ППОБ утверждения Временного положения по классификации и функционально-планировочной организации парков в городе Москве. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://base1.gostedu.ru/54/54717/>.
2. Лунц Л.Б. Мемориальные парки / Л.Б. Лунц. – М. : Стройиздат, 1979. – 238 с.
3. Боговая И.О. Озеленение населенных мест : учебн. пособ. [для студ. ВУЗов] / И.О. Боговая, В.С. Теодоронский. – М. : Агропромиздат, 1990. – 239 с.
4. Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://uk.wikipedia.org>
5. Жирнов А.Д. Відновлення історичних об'єктів ландшафтної архітектури : навч.-метод. посібн. з курс. та дипл. проект. / А.Д. Жирнов, О.А. Вільгельм. – К. : Вид-во ДАККіМ, 2001. – 45 с.

6. Бондар Ю.А. Ландшафтная реконструкция городских садов и парков / Ю.А. Бондар, Н.П. Абесина, Е.Н. Никитина, А.Ф. Сахаров. – К. : Вид-во "Будівельник", 1982. – 60 с.
7. Методические рекомендации по архитектурно-планировочной организации мемориальных парков и скверов. – К. : КиевНИИГрадостроительства, 1976. – 79 с.
8. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду України загальнодержавного та місцевого значення, розташованих у межах м. Києва станом на 01.01.2012 р.
9. Рішення Київської міської Ради X сесії IV скликання від 19.07.2005 р., № 806/3381 "Про затвердження Програми розвитку зеленої зони м. Києва до 2010 року та концепції формування зелених насаджень в центральній частині міста. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://uazakon.com/big/text246/pg1.htm>.

Олексійченко Н.А., Гатальская Н.В., Гричук М.О. Характеристика мемориальных парков военной тематики Киева

На основании ретроспективного анализа формирования мемориальных комплексов, теоретических обобщений и учета нормативной базы по организации мемориальных парков дана характеристика мемориальных парков по основным классификационным признакам садово-парковых объектов: градостроительным, стилевым, ландшафтно-композиционным характеристикам, исторической и дендрологической ценности.

Ключевые слова: мемориальный парк, композиционно-пространственная структура, классификация, функциональное зонирование.

Oleksiychenko N.O., Gatalska N.V., Grichuk M.O. Description of memorial parks military themes in Kyiv

The characteristics of memorial parks is determined according to retrospective analysis of the formation of memorial complexes, theoretical generalizations and regulatory framework for the consideration. The major classification features of landscaping objects: urban planning, style, landscape and compositional characteristics, historical and arboretum value.

Keywords: Memorial Park, compositional and spatial structure, classification, functional zoning.

УДК 712.254(477-25)

Ланд. дизайнер Д.В. Безпала¹;
ст. наук. співроб. Ю.О. Клименко², д-р с.-г. наук

РЕКОНСТРУКЦИЯ СКВЕРУ "ПАВЛІВСЬКИЙ" У КИЄВІ

Наведено історію створення скверу "Павлівський" у Києві, проаналізовано сучасний стан дорожніх покриттів, малих архітектурних форм та насаджень. Показано, що внаслідок недостатнього догляду та відсутності реконструктивного втручання, сквер не відповідає сучасним вимогам до озеленених міських територій (місце короткотермінового відпочинку). На прикладі проекту реконструкції скверу "Павлівський" викладено прийоми, які можуть становити інтерес для розробників проектів реконструкцій інших подібних об'єктів, а саме: використання сучасних малих архітектурних форм та дорожніх покриттів, освітлення загущених насаджень, використання нових сортів хвойних та красиво квітучих кущових рослин.

Ключові слова: сквер, реконструкція, дорожні покриття, малі архітектурні форми, насадження.

Київ багатий на зелені насадження: парки, сквери, бульвари тощо. Але певна частина цих об'єктів тривалий час (іноді від створення) не зазнавала

¹ Ландшафтна майстерня "Компанія Вілець";

² Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України